

Denizli Kırsal Kesiminde Akraba Evliliği ve Bunu Etkileyen Faktörler

Galip Akın*

Özet

Araştırma, Denizli iline bağlı Çameli ve Sarayköy ilçeleri kırsal kesiminde yapılmıştır. Kültürel ve sosyoekonomik düzeyi, Sarayköy ilçesi kırsal kesimine göre daha düşük olan Çameli İlçesi kırsal kesiminden rastgele Örneklem yöntemiyle 1181 aile, Sarayköy ilçesi kırsal kesiminden 1272 aile seçilerek, ailelerden anket metoduyla akraba evliliğine ve bunu etkileyen faktörlerin tespitine yönelik veriler toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesiyle Çameli kırsal kesiminde akraba evliliği % 22,27, Sarayköy kırsal kesiminde ise % 12,89 oranında bulunmuştur. Bu iki kırsal yörenin birlikte değerlendirilmesiyle, % 17,41'lik akraba evliliği oranı elde edilmiştir. Akraba evliliğinin normal ve özürlü çocuk sayısı üzerine etkisi tespit edilememiştir. Bu iki yörede akraba evliliklerinin yapılmasında, sosyoekonomik etmenlerden daha fazla kültürel etmenlerin etkili olduğu gözlenmiştir. İki ayrı kırsal yörede yapılan araştırmanın birlikte değerlendirilmesiyle saptanan % 17,41'lik akraba evliliği oranı, Ege Bölgesi ortalamasından (% 12,8) büyüktür. Ülkemizde kırsal kesimlerde yapılan tüm araştırmalarda, şehir merkezlerinde yapılan araştırmalara göre akraba evliliği oranı yüksek bulunmuştur. Aynı durum yaptığımız araştırmada da söz konusudur. Araştırmada sağlanan veriler, ülkemizde bu konuda değişik yöre ve zamanlarda yapılan araştırmaların verileriyle birlikte değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akraba evliliği, aile, kültür, sosyoekonomi

1. Giriş

ilk insanın yeryüzünde görülmesinden itibaren insanın sosyal bir canlı olarak küçük gruplar halinde yaşamaya devam ettiği bilinmektedir. Başlangıçta insan nüfusunun yüz binlerce yıl boyunca dünyada çok az oluşu,

*Doç.Dr. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Fizik ve Paleoantropoloji Bölümü.

*Bu proje Ankara Üniversitesi Araştırma Fon Müdürlüğü tarafından desteklenmiştir. Proje No: 96-01-08-01

bu gruplar arasında iletişim ve etkileşimin çok düşük seviyelerde olduğu kansını uyandırmaktadır. İnsanın başlangıçtan itibaren izole bir toplum olarak yaşamış olması nedeniyle, o küçük toplumun cinsiyetleri farklı bireyleri arasındaki ilişkiden çocukların dünyaya gelmesi gerekir, insanın yeryüzünde var oluşundan sonra hangi zamanda aile yuvası oluşturduğunu bilmiyoruz. Olasılıkla Homo sapiens neandertallerden (130-35 bin yılları arası) itibaren başladığı düşünülebilir. Çünkü ilk kez ölü gömme adetini neandertallerde görüyoruz. Bu, bize toplum içindeki bireyler arasında bir dayanışmanın dolayısıyla aile kavramının işaretini vermektedir (Arsebük 1995, Günay 1997).

Başlangıçta izole toplumlar halinde yaşayan insanlar arasında akraba evliliği oranının yüksek olması olasılığı çok fazladır. Dünyada akraba evliliği ile ilgili ilk araştırmanın 1875'te İngiltere'de yapıldığı bildirilmektedir (Budak ve ark. 1985). O tarihten başlayarak dünyanın çeşitli ülkelerinde akraba evliliklerinin sıklığı ve etkileri konusundaki çalışmalar artarak devam etmiştir (Budak ve ark. 1985, Kalyoncu ve ark. 1979). Ülkemizde bu konuda ilk araştırma, Şaylı tarafından 1969 yılında yapılmıştır (Şaylı 1969). Bunu 1972 yılından sonra bir çok araştırma izlemiştir (Başaran ve Şaylı 1972, Başaran 1973, Kalyoncu 1980, Tunçbilek 1985). Yapılan bu araştırmaların sonucuna göre toplumlarda akraba evliliği sıklığının, toplumların eğitim düzeyi, gelenek-görenekleri, dini inançları, yerleşme yerinin büyüklüğü, coğrafi konumu, sosyoekonomik düzeyi gibi bir çok faktörün etkisinde ve zamana bağlı olarak değiştiği görülmüştür. Ailede saf soyun korunması, asaletin devamı, güçlü görünme, mal dağılımının önlenmesi, kızın yabancıya gitmemesi, ailede daha iyi anlaşma (geçim) olur gibi nedenlerle akraba evliliklerinin yapıldığı tespit edilmiştir (Budak ve ark. 1995, Akın 1990).

Tarih boyunca akraba evliliği Mısır, İran, İnka, Yunanistan ve Hindistan'da yaşayan bazı toplumlarda saf soyun ve asaletin korunması için teşvik edilmiştir. Örneğin, saf soyun ve asaletin korunması için Firavun II. Ramses kendi kızıyla evlenmiştir. Kimi toplumlarda ise gelenek-görenekler, dini inançlar, medeni yasalar ile akraba evlilikleri sınırlandırılmış veya yasaklanmıştır (Başaran 1983, Akın 1990).

Günümüzde Amerika, Kanada, Kuzey ve Batı Avrupa gibi ülkelerde akraba evliliği oranı % 1-2'ler düzeyinde gözlenirken, Mısır, Ürdün, Lübnan, Kuveyt, Hindistan, Türkiye gibi ülkelerde akraba evliliği % 23-54 oranları arasında saptanmıştır (Düzcan ve ark. 1995, Kalyoncu ve ark. 1979).

Akraba evliliklerinin, bir toplumda nadir görülen zararlı resesif genleri heterozigot olarak taşıyan bireylerin bir araya gelmesiyle, zararlı genleri homozigot olarak taşıyan bireylerin meydana gelmesine neden olduğu,

böylece çeşitli kalıtsal hastalıkların ortaya çıkma olasılığını artırdığı konusunda hemen herkes aynı fikirdedir. Bu nedenle yararlı heterozigot genleri taşıyan aynı soydan kişilerin aralarında evlenmelerinin yararlı olacağı görüşünü ortaya atanlar da vardır (Budak ve ark. 1985, Sümer ve ark. 1996, Başaran 1984).

Akraba evliliği ve etkileri konusunda ülkemizde değişik yörelerde yapılmış araştırmalarda, akraba evliliğinin prenatal ve postnatal mortaliteyi artırdığı, spontan abortusu yükselttiği, doğuştan kusurları ve steriliteyi artırdığı ve ailede doğurganlığı azalttığı konusunda kanıtlar elde edilmiştir (Sümer ve ark. 1996, Tunçbilek 1985, Budak ev ark. 1985, Kalyoncu 1980). Ayrıca yapılan araştırmalarda ülkemizin değişik yöre ve bölgelerinde akraba evliliği oranının farklı olduğu tespit edilmiştir. Ege ve Marmara bölgesinde en düşük olmak üzere Karadeniz, İç Anadolu, Akdeniz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde giderek arttığı görülmüştür. Ege Bölgesinde bu oran % 12,8 iken, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde % 34,9'a yükselmektedir (Sümer ve ark. 1996, Başaran 1983, Kalyoncu ve ark. 1979).

Dünyada ve ülkemizde kültürel ve sosyoekonomik gelişmelere bağlı olarak geçmişten günümüze doğru gelindiğinde gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de akraba evliliği sıklığının yavaş da olsa azaldığı gözlenmektedir. Eğitim düzeyinin yükselmesine, iletişim olanaklarının artmasına, basın ve yayının, sağlık kurumlarının yaygınlaşmasına, ekonominin ve sanayinin gelişmesine bağlı olarak toplumumuzda akraba evliliği oranının azalmakta olduğu tespit edilmiştir (Düzcan 1995, Tuçbilek 1985, Şayh ve Arslanoz 1983).

Ege Bölgesinde akraba evliliği ve etkileri üzerinde araştırmaların az oluşu dikkate alınarak, Denizli ilinin kültürel ve sosyoekonomik düzeyleri farklı Çameli ve Sarayköy ilçelerinin kırsal kesimi araştırma kapsamına alınmıştır. Bu iki yöremizde akraba evliliği oranını saptamak, kültürel ve sosyoekonomik düzey farklılığının akraba evliliği sıklığına etkisini belirlemek, ülkemizin değişik yöre ve bölgelerinde farklı zamanlarda yapılmış araştırmaları gözden geçirerek, araştırmamızın sonuçlarıyla birlikte değerlendirmek amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

2. a Materyal

Araştırmanın materyalini Denizli ili Çameli ilçesinin 12 köyünden 1181, Sarayköy ilçesinin yine 12 köyünden 1272 aile olmak üzere toplam 2453 aile oluşturmaktadır.

2. b - Yöntem

Kültürel ve sosyoekonomik düzeyleri farklı olan Denizli iline bağlı Çameli ve Sarayköy ilçelerinin 24 köyü araştırma alanı olarak seçilmiştir. Kültürel ve sosyoekonomik düzeyi, Sarayköy ilçesi kırsalına göre daha düşük olan Çameli ilçesinden Belevi, Bıçakçı, Çamlıbel, Çiğdemli, Cumaalanı, Gökçeyaka, Güzelyurt, İmamlar, Kalinkoz, Kımkyeri, Kızılyaka ve Yaylapınar köyleri, kültürel ve sosyoekonomik düzeyi daha iyi olan Sarayköy ilçesinden Ada, Ahmetli, Beylerbeyi, Duacılı, Gerali, Hasköy, Karataş, Köprübaşı, Sığma, Tosunlar, Yakayurt, Yenisazak köyleri araştırma kapsamına alınmıştır. Çameli ilçesinde araştırmaya dahil edilen köylerin kültürel ve sosyoekonomik düzeyleri düşük olanlar, Sarayköy ilçesinden ise kültürel ve sosyoekonomik düzeyleri daha iyi olanlar araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma alanına gitmeden önce, bu iki yöre hakkında gerekli bilgiler köy muhtarlıkları, ilçe kaymakamlıkları ve diğer idarecilerden elde edilmiştir. Araştırma için ailelerin kültürel, sosyal ve ekonomik düzeylerini belirleyecek nitelikte anket formu hazırlanmış ve bu anket formunda istenen bilgilerin ailelerden nasıl alınacağı ve formun nasıl doldurulacağı konusunda anketörlere açıklamalar daha önceden yapılmıştır.

Köy muhtarları ile iletişim kurulmuş ve uygun olan zamanlarda köylere gidilerek, rastgele örneklem yöntemiyle, köydeki ailelerin en az % 30'unu kapsayacak şekilde aileler belirlenmiştir. Araştırmaya dahil edilen ailelerin evlerine giden anketörler tarafından, ailenin ekonomik durumunu belirlemeye yardımcı sorular sorulmuştur. Ayrıca ailenin kültürel ve sosyal yapısını belirleyebilmek için annenin yaşı, eşiyle akrabalığı, ilk evlilik yaşı, öğrenim durumu, annenin toplam gebelik sayısı, düşük sonucu ve sonradan ölen çocuk sayısı, özürlü çocuk sayısı, yaşayan çocukların toplam sayısı, kız, erkek ve ikiz çocuk sayısı, annenin kardeş sayısı, eşiyle akraba evliliği varsa akrabalık derecesi, babanın yaşı, öğrenim durumu, kardeş sayısı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Anket yöntemiyle elde edilen bilgiler, bilgisayara aktarılarak gerekli istatistiki değerlendirmeleri yapılmıştır.

3. Bulgular

Çameli ilçesinden seçilen kültürel ve sosyoekonomik düzeyi düşük 12 köyünde toplam 1750 aile yaşamaktadır. Bunların 1181'i rastgele örneklem yöntemiyle denek olarak seçilmiştir. Çameli kırsal kesimindeki 1181 aileden 263'ünde akraba evliliği tespit edilmiştir. Çameli kırsal kesimindeki akraba evliliği oranı % 22,27'dir. Sarayköy ilçesinden seçilen kültürel ve

sosyoekonomik düzeyi, Çameli ilçesi kırsalına göre yüksek olan 12 köyünde toplam 2558 aile ikamet etmektedir. Bunların 1272'si rastgele örneklem yöntemiyle denek olarak seçilmiştir. Denek olarak seçilen 1272 aileden, 164'ünde akraba evliliği saptanmıştır. Sarayköy kırsal kesiminde akraba

Tablo 1: Çameli ve Sarayköy İlçeleri Kırsal Kesiminde Evlilik Durumuna Göre Çocukların Dağılımı

Araştırma Yeri	Aile Durumu	Akraba Evli Olanlar	Akraba Evli Olmayanlar	Toplam
ÇAMELİ	Aile Sayısı (n)	263	918	1181
	Evlilik Oram	% 22,27	% 77,73	%100
	Sağlam Çocuk Sayısı	998	3358	4356
	Özürü Çocuk	7	21	28
	Toplam Çocuk	1005	3379	4384
	Aile başına Düşen Çocuk Sayısı	3,82	3,68	3,71 *(1)
SARAYKÖY	Aile Sayısı (n)	164	1108	1272
	Evlilik Oram	% 12,89	% 87,11	%100
	Sağlam Çocuk Sayısı	451	2540	2991
	Özürü Çocuk	2	11	13
	Toplam Çocuk	453	2551	3004
	Aile başına Düşen Çocuk Sayısı	2,76	2,30	2,36 *(1)
GENEL (ORTALAMA)	Aile Sayısı (n)	427	2026	2453
	Evlilik Oram	% 17,41	% 82,59	%100
	Sağlam Çocuk Sayısı	1449	5898	7347
	Özürü Çocuk	9	32	41
	Toplam Çocuk	1458	5930	7388
	Aile başına Düşen Çocuk Sayısı	3,41	2,92	2,99 *(1)

* Yaşayan çocuk sayısına göre hesaplanmıştır

1- Steril anneler de bu sayıya dahildir

evliliği oranı % 12,89'dur. Tablo 1'de, Çameli ve Sarayköy ilçeleri kırsal kesiminde yaşayanlarda akraba evliliği oranları, sağlam, özürlü ve toplam çocuk sayılan, aile başına düşen çocuk sayıları verilmiştir. Akraba evlisi olanlarla olmayanlar arasında sağlam, özürlü ve aile başına düşen ortalama çocuk sayıları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Çameli ilçesi kırsal kesiminde akraba evliliği oranı % 22,27 iken, Sarayköy ilçesi kırsal kesiminde bu oran % 12,89'dur. Bu iki ilçedeki akraba evliliklerinin birlikte değerlendirilmesiyle, Denizli kırsalındaki akraba evliliği oranı % 17,41 olarak hesaplanmıştır. Aile başına düşen ortalama yaşayan çocuk sayısı, Çameli kırsal kesiminde 3,71, Sarayköy kırsal kesiminde ise 2,36'dır. Her iki ilçenin kırsal kesiminde aile başına düşen ortalama çocuk sayısı 2,99'dur.

Çameli ve Sarayköy ilçeleri kırsal kesiminde akraba evliliği yapan kadınların eşiyile olan akrabalık durumundan Tablo 2'de gösterilmiştir. Çameli kırsalında akraba evliliği yapan kadınların % 33,46 oranıyla en çok amcaoğlu ile evlenmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Dayıoğlu, halaoğlu ve teyzeoğlu ile evlenenlerin oranı sırasıyla % 18,25, % 17,49 ve % 19,39'dur. Diğer akrabalayla evlenenlerin oranı % 11,41'dir. Çameli kırsal kesiminde akraba evliliği yapanların büyük çoğunluğu kuzenler arası evlilik yapmışlardır. Sarayköy ilçesi kırsal kesiminde, amcaoğlu, dayıoğlu, halaoğlu, teyzeoğlu ve diğer akrabalayla evlilik yapan kadınların oranı sırasıyla % 19,51, % 16,47, % 18,90, % 18,29 ve % 26,83'dür. Burada kuzenler arası evlilik yapanların oranı birbirlerine yakındır. Yalnız Sarayköy'de yeğen dışı akraba olanlarda evlilik oranı % 26,83 ile daha çöktür. Çameli kırsalında bu oran % 11,41 olarak saptanmıştır. Tablo 2'de ayrıca, Çameli ve Sarayköy kırsalında akraba evliliği yapanların, akraba evliliği çeşidine göre birlikte değerlendirilmesi de verilmiştir.

Tablo 2: Çameli ve Sarayköy İlçeleri Kırsal Kesiminde Akraba Evliliği Yapan Kadınların Eşiyile Akrabalık Durumu

		Kadının Eşiyile Akrabalığı					
Araştırma Yeri	Aile Sayısı ve %'si	Amcaoğlu	Dayıoğlu	Halaoğlu	Teyzeoğlu	Diğer	Toplam
Çameli	Aile Sayısı	88	48	46	51	30	263
	%	33,46	18,25	17,49	19,39	11,41	100
Sarayköy	Aile Sayısı	32	27	31	30	44	164
	%	19,51	16,47	18,90	18,29	26,83	100
Genel (Ortalama)	Aile Sayısı	120	75	77	81	74	427
	%	28,10	17,57	18,03	18,97	17,33	100

Çameli ve Sarayköy ilçeleri kırsal kesiminde araştırma kapsamına alınan 2453 annenin toplam gebelik sayısı, ailelerin sahip olduğu kız, erkek çocuk sayıları, ölen çocuk, ölü doğan çocuk ve ikiz çocuk sayılarıyla, anne ve babaların kardeş sayıları Tablo 3'te verilmiştir. Tablo 3'e göre Çameli kırsalında 1181 annenin toplam gebe kalma sayısı 5357 iken, Sarayköy kırsalında 1272 annenin toplam gebe kalma sayısı ancak 3457'dir. Çameli kırsalında doğduktan sonra ölen çocuk sayısı 668, Sarayköy kırsalında 240 olarak tespit edilirken, ölü doğan çocuk sayısı Çameli'nde 305, Sarayköy'de ise 213 tür. Çameli kırsalında ikizlik oranı % 0,067, Sarayköy kırsalında %0,0138, Çameli ve Sarayköy'ün birlikte değerlendirilmesiyle ikizlik oranı % 0,095 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Çameli ve Sarayköy İlçeleri Kırsal Kesiminde Aileler ve Çocuklarıyla İlgili Bilgiler

	ÇAMELİ		SARAYKÖY		GENEL (ORTALAMA)	
Aile Sayısı	1181		1272		2453	
Toplam Gebelik Sayısı	5357		3457		8814	
Kız Çocuk Sayısı	2226		1532		3758	
Erkek Çocuk Sayısı	2158		1472		3630	
Ölen Çocuk Sayısı	668		240		908	
Ölü Doğan Çocuk Sayısı	305		213		518	
İkiz Çocuk Sayısı	36		48		84	
Annelerin Kardeş Sayısı	Toplam	Ortalama	Toplam	Ortalama	Toplam	Ortalama
	6948	5,88	5619	4,41	12567	5,12
Babaların Kardeş Sayısı	6580	5,57	5425	4,26	12005	4,89

Çameli kırsal kesiminde annelerin ortalama kardeş sayısı 5,88, babaların ortalama kardeş sayısı 5,57 iken, Sarayköy kırsal kesiminde annelerin ortalama kardeş sayısı 4,41, babaların kardeş sayısı ise 4,26'dır.

Hardy-Weinberg kuralına göre, rastgele dışarıdan yapılan evliliklerde bir popülasyondaki genlerin frekanslarının değişmediğini ve nesilden nesile aynı kaldığını biliyoruz. Fakat ülkemizde kültürel, sosyal, ekonomik ve izolasyon gibi bir çok etmenlere bağlı olarak, akraba evliliklerinin yapıldığını görüyoruz. Akrabalar ortak atadan gelen genleri paylaştıkları için akraba

evlilikleri, kalıtsal hastalıkların görülme sıklığını etkilemekte ve birtakım sosyal sorunların ortaya çıkmasında rol oynamaktadır.

4. Tartışma

Denizli iline bağlı Çameli ilçesi kırsal kesiminde akraba evliliği oranı % 22,27, Sarayköy ilçesi kırsalında ise % 12,89 olarak tespit edilmiştir (Tablo 1). Yaptığımız araştırmada Çameli ilçesi kırsal kesiminde ailede anne babanın eğitim düzeyleri oldukça düşüktür. Annelerin % 98,65'inin okur-yazarlığı yok veya ilkokul mezundur. Babaların % 94,92'sinin okur-yazarlığı yok, ya da ilkokulu bitirmiştir. Sarayköy kırsal kesiminde annelerin % 93,56'sının okur-yazarlığı yok veya ilkokulu bitirmiş, babaların ise % 88,83'ünün okur-yazarlığı yok ya da ilkokulu bitirmiştir. Çameli ve Sarayköy ilçelerinin kırsal kesiminde kızlar, genç yaşta evlendirilmektedir. Ayrıca her iki ilçe kırsalında ailelerin çocuklarını okutmaya karşı pek istekli olmadıkları gözlenmiştir. Çameli kırsalında ekonomik düzeyin düşüklüğü ve gelenekleri nedenleriyle bilhassa kız çocuklarını okutmaya karşı arzu duymadıkları, Sarayköy kırsalında ise ekonomik durumları iyi olmasına rağmen, aileye yardımcı olması ve gelenekleri gereği çocuklarının okumasına sıcak bakmadıkları izlenimi edinilmiştir. Bunun gibi nedenlerle çocuklarını erken yaşta evlendirmektedirler. Bu bağlamda erken yaş evlilikleri, akraba evliliği oranını artırmaktadır. Çameli kırsal kesiminde, Sarayköy kırsal kesimine göre, kültürel, sosyal ve ekonomik düzeyinin daha düşük olması, burada akraba evliliği oranını artırmaktadır. Ülkemizin farklı bölgelerinde akraba evlilikleriyle ilgili yapılan araştırmalar da bunu desteklemektedir (Düzcan ve ark. 1995, Sümer ve ark. 1996, Şaylı ve Arslanoz 1983, Tunçbilek 1985).

Yapılan araştırmada, akraba evlisi olan ve olmayanlar arasında özürlü çocuk sayısı bakımından bir ilişki bulunamamıştır. Bu konuda ülkemizin farklı bölge ve yörelerinde yapılan araştırmaların bazılarında akraba evlisi olanlarda özürlü çocuk fazla bulunmuş (Akın 1995, Akın ve ark. 1990, Sümer ve ark. 1996) bazılarında ise yaptığımız araştırmada olduğu gibi bir ilişki saptanamamıştır (Kalyoncu ve ark. 1979, Sıtkı ve Tüccar 1985). Çameli ve Sarayköy kırsal kesiminde akraba evlisi olanlarla akraba evlisi olmayanların aile başına düşen ortalama çocuk sayıları bakımından da bir ilişki tespit edilememiştir. Ülkemizde yapılan araştırmaların bazılarında akraba evliliğinin çocuk sayısını düşürdüğüne dair sonuçlar elde edilmiştir (Akın 1991, Budak ve ark. 1985). Çameli ilçesi kırsal kesiminde aile başına düşen ortalama çocuk sayısı 3,71 iken, Sarayköy kırsalında ise bu sayı 2,36'dır (Tablo 1). Çameli kırsalında annelerin ortalama kardeş sayısı 5,88, babaların 5,57, Sarayköy kırsalında ise annelerin ortalama kardeş sayısı 4,41, babaların 4,26 olarak bulunmuştur. Ailelerin sahip oldukları ortalama çocuk sayısında, günümüze doğru gelindikçe bir azalma gözlenmektedir. Kültürel ve sosyoekonomik düzeyin düşüklüğü çocuk sayısını artırmaktadır (Akın 1995, Düzcan ve ark. 1995, Kalyoncu 1980). Yaptığımız araştırmada

kültürel ve sosyoekonomik düzeyi düşük olan Çameli kırsalında aile başına düşen ortalama çocuk sayısı 3,71, kültürel ve sosyoekonomik düzeyi yüksek Sarayköy kırsalında ortalama çocuk sayısının 2,36 bulunuşu bu görüşü desteklemektedir (Tablo 1 ve Tablo 3). Aile başına düşen çocuk sayısı üzerine, sosyoekonomik etmenlerden çok, ailenin eğitim düzeyi, gelenek ve göreneklerin daha fazla etkili olduğunu söyleyebiliriz (Sümer 1996, Düzcan 1995, Altuntek 1993).

Tablo 4: Türkiye'de Akraba Evliliğiyle İlgili Yapılan Bazı Araştırmaların Sonuçları

A r a ş t ı r m a n ı n				
Yılı	Yazar/Yazarları	Yapıldığı Yöre/Bölge	Denek Aile Sayısı	Akrabalık Oranı (%)
1969	Şaylı	Ankara	762	27,8
		Ordu	163	27,4
		Sivas	292	31,6
		Türkiye Geneli	1000	28,4
1972	Başaran ve Şaylı	Ankara	597	26,1
		Diyarbakır	2100	37,1
		Diğer İller	620	30,0
		Türkiye Geneli	3327	33,8
1973 ^a	Başaran	Diyarbakır	2110	37,2
1973 ^c	Başaran	Diyarbakır	490	34,3
1979	Kalyoncu ve ark	İstanbul (Fener Köyü)	100	1
		Ankara (Abidinpaşa)	369	22,49
1983	Başaran	Ankara	642	28,04
-	"	Diyarbakır	11,194	35,02
		Eskişehir	14,584	16,32
		Türkiye Geneli	26,420	24,53
1983	Şaylı	Ankara	5000	31,24
1983	Sezgin ve ark	İzmir	10857	13,77
1985	Budak ve ark	Diyarbakır	458	46,9
1991	Akın	Van	1353	25,23
1995	Düzcan ve ark	Sivas	1000	23,5
1996	Sümer ve ark	Sivas	2095	20,6
1999	Akın	Denizli	2453	17,41

Tablo 2. incelendiğinde Çameli ve Sarayköy ilçeleri kırsal kesiminde akraba evliliklerinin büyük bir kısmının, kuzenler arası evlilik olduğunu görüyoruz. Burada sadece Çameli kırsalında kadınların daha fazla amcaoğlu ile evlenmeyi tercih ettiklerini, bunun dışında birbirine yakın oranlarda dayıoğlu, halaoğlu ve teyzeoğlu ile evlenmeyi istedikleri görülmektedir. Yapılan diğer araştırmalarda da buna benzer sonuçlar bulunmuştur (Şaylı ve Arslanoz 1983, Budak ve ark. 1985).

Çameli ilçesi kırsalında çeşitli nedenlerle ölen çocukların oranı % 12,5, Sarayköy kırsalında % 6,8, düşük ve ölü doğan çocuk oranı Çameli kırsalında % 5,7, Sarayköy kırsalında % 6,2 tespit edilmiştir. Çameli ilçesi kırsal kesiminde çocuk ölümlerinin daha yüksek oluşu bu yörenin kültürel ve sosyoekonomik düzeyinin Sarayköy kırsal kesimine göre daha düşük oluşuyla açıklanabilir. Sarayköy kırsalında, sağlık ocakları tarafından aile planlamasının daha dikkatli uygulandığı ve yöre aileleri tarafından daha çok benimsendiği gözlenmiştir. Ayrıca Sarayköy kırsalında düşük çocuk oranının % 6,2 olmasında istenmeyen çocukların bilinçli düşürülmesinin payı büyüktür. Yapılan diğer araştırmalar, eğitim durumu ve sosyoekonomik düzeyi düşük toplumlarda çocuk ölümleri ve ölü doğumların fazla olduğunu göstermektedir (Başaran 1973 \ Kalyoncu 1980, Başaran 1983, Tunçbilek 1985).

Çameli ilçesi kırsal kesiminde ikizlik oranı % 0,067, Sarayköy ilçesi kırsal kesiminde % 0,00138, Çameli ve Sarayköy kırsal kesiminin ortalaması ise % 0,095 olarak saptanmıştır.

Ülkemizin çeşitli yöre ve bölgelerinde değişik tarihlerde akraba evliliği oranlarının tespitine, etkilerine ve akraba oranlarını etkileyen faktörlere ilişkin araştırmaların bazılan Tablo 4'te verilmiştir. Ülkemizde bu konuda yapılan araştırmalarda, akraba evliliği oranı % 11,5 ile % 46,9 arasında değişmektedir. Araştırmaların farklı zamanlarda ve yörelerde yapılması nedeniyle aralarında bir karşılaştırma yapma ve seküler değişimin nasıl olduğu hakkında tam bir bilgi edinme olanağı vermemektedir.

iki araştırma yöresinden biri olan Çameli kırsalında akraba evliliği oranı % 22,27'dir. Bu oran, Türkiye ortalaması olan % 21,1 ve Batı Anadolu ortalaması olan % 12,8 oranlarından büyüktür. Diğer araştırma yöresi olan Sarayköy kırsalında akraba evliliği oram % 12,89'dur. Bu oran ülkemiz ortalamasından hayli düşük, Batı Anadolu ortalamasıyla hemen hemen aynı orandadır (Düzcan ve ark 1995). Çameli ve Sarayköy kırsalındaki akraba evlilikleri birlikte değerlendirildiğinde, ortalama akraba evliliği oranı % 17,41 olarak hesaplanmıştır. Bu oran ülkemiz ortalamasından düşük, Batı Anadolu ortalamasından ise yüksektir. Çameli kırsalında kültürel, sosyal ve ekonomik düzeyin düşüklüğü, Sarayköy kırsalında kültürel ve sosyoekonomik düzeyin Çameli'ye göre daha iyi oluşu, bu iki kırsal

yöremizdeki akraba evliliği oranlarının farklılığını açıklar niteliktedir (Düzcan ve ark. 1995, Akın 1991, Başaran 1983).

Eğitim düzeyinin yükselmesinin akraba evliliği oranını düşürdüğünü, yaptığımız araştırma ve önceki araştırmalar desteklemektedir (Sümer ve ark 1996, Tunçbilek 1985, Ilbars 1975). Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılmasının bu açıdan da yararlı olacağı düşünülebilir. Ayrıca ülkemizde aile planlaması konusunda yapılan çalışmaların yaygınlaştırılması ve kitle iletişim araçlarıyla akraba evliliğinin zararları konusunda eğitim programlarının Yayınlanmasının son yıllarda akraba evliliği oranlarının düşmesindeki etkileri yadsınamaz (Düzcan ve ark. 1995).

Tablo 5: Değişik Kaynaklara Göre Bazı Ülkelerde Akraba Evliliği Oranları

Araştırmanın			Literatür	
Yılı	Ülke	Akrabalık Oranı %	Yazar/Yazarları	Yılı
1960	ABD	9,92	Başaran ve Şaylı	1972
1960	İngiltere	0,73		
1852	Uruguay	2,80	Başaran	1983
1954	Arjantin	1,88		
1960	Fransa	1,77		
1960	Brezilya	4,56	Kalyoncu ve ark.	1979
1960	Hollanda	0,36		
1960	Belçika	0,88		
1983	Mısır	28,9		
1988	Lübnan	25,0	Düzcan ve ark.	1995
1985	Kuveyt	54,3		
1992	Hindistan	30,8		
1987	Türkiye	23,06		

Değişik ülkelerde ve farklı zamanlarda akraba evliliğinin sıklığı ile ilgili araştırmalar Tablo 5'te gösterilmiştir. Batı ülkelerinde akraba evliliği sıklığının saptanmasıyla ilgili araştırmaların yapılış tarihleri daha önce olmasına rağmen, bunların ortalaması % 2 - 3'ler civarındadır. Mısır, Lübnan, Kuveyt, Türkiye gibi ülkelerde bu oran % 23,06 ile % 54,3 arasındadır. Bu ülke insanların büyük çoğunluğunun islâm olduğu hatırlanmalıdır. Hindistan'da akraba evliliği oranının yüksek oluşunda,

burada hâlâ kast sisteminin etkilerinin görülmesinin de payı vardır. Ülkemizin değişik bölgelerinde akraba evliliği oranları farklı tespit edilmiştir. Farklı kaynaklarda akraba evliliği oranları değişik gösterilmesine rağmen, akraba evliliği oranı yüksek olanından düşük olanına doğru sıralanırsa Güneydoğu Anadolu (34,9), Doğu Anadolu (30,8), Akdeniz (31,0), İç Anadolu (25,9), Karadeniz (23,9), Batı Anadolu (12,8) bölgeleridir. Bu farklılıkların görülmesinde, aynı şekilde kültürel ve sosyoekonomik koşullar rol oynamaktadır.

Ülkemizde ve dünyanın değişik ülkelerinde yapılan araştırmalarda, akraba evliliği sıklığı üzerine sosyoekonomik düzeyin etkili olduğu gözlenmektedir. Bunun yanında, araştırmalar, gelenek, görenek, eğitim düzeyi, toplumun izole olup olmaması gibi kültürel düzeyin sosyoekonomik düzeyden daha fazla etkili olduğunu destekler niteliktedir.

Abstract

Marriage Among Relatives in The Rural Region Of Denizli And Factors Effecting This

This investigation was carried out in the rural regions of Denizli's Çameli and Sarayköy districts. Çameli's cultural and socioeconomic level is lower than Sarayköy's. 1181 families from Çameli's rural districts and 1272 families from Sarayköy's rural districts and 1272 families from Sarayköy's rural districts were chosen at random as subjects with the help of sampling and data were collected from those families with the method of questioning for marriage among relatives and the factors effecting this. According to the data, it was found that the proportion of marriage among relatives in Çameli's rural districts is % 22,27 whereas this proportion in Sarayköy's rural districts is % 12,89. Also, with the evaluation of these two rural districts, the proportion of marriage among relatives was found as % 17,41. The effect of marriage among relatives on normal and defective children can not be found. it was observed in this two regions that cultural factors are more effective than socioeconomic factors for marriage among relatives. The proportion of marriage among relatives found as % 17,41 for two different rural regions is bigger than the proportion for Aegean region (% 12,8). it is found that the proportion of marriage among relatives is higher in rural districts than the proportion in city centers. it is the same for this investigation. The data got in this investigation was evaluated together with the data got from other investigations in Turkey in different regions of different times

Key words: Marriage among relatives, family, culture, socio economy

Kaynaklar

- Akın, G. (1995) Kan yakını evliliklerin Van populasyonunda sıklığı ve bazı etkileri üzerine araştırmalar (1), *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXXVII (1-2): 249 -258.
- Akın, G., Batur, E., Öcalan, N., Sakallı, S. (1990) Kan yakını evliliklerin Van populasyonunda sıklığı ve bazı etkileri üzerine araştırmalar (2). *Hacettepe Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 2(A): 121 - 132.
- Akın, G. (1991) Kan yakını evliliklerinin Van populasyonunda sıklığı ve bazı etkileri üzerine araştırmalar (3). *Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2): 39 - 47.
- Altuntek, N.S, (1993) *Van Yöresinde Akraba Evliliği*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliřtirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 190, Gelenek-Görenek ve inançlar Dizisi: 14, Sistem ofset, Ankara.
- Arsebük, G (1995) *İnsan ve Evrim*, Ege Yayınları 2, Bilim Dizisi 1, İstanbul.
- Başaran, N., Şaylı, B. (1972) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmalar:II, Türkiye'deki kan yakını evlenmelerin sıklığına dair ilk bulgular, *Ankara Üniversitesi, Diyarbakır Tıp Fakültesi Dergisi*, 1 : 539 - 545.
- Başaran, N. (1973^a) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmalar: III. Diyarbakır ve çevresinde yaşayan insanlar arasındaki kan yakını evlenmeler ve bunların mediko-sosyal yönü: II, *Ankara Üniversitesi, Diyarbakır Tıp Fakültesi Dergisi*, 2 (1):71-86.
- Başaran,N. (1973^b) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmalar: III. Diyarbakır ve çevresinde yaşayan insanlar arasındaki kan yakını evlenmeler ve bunların mediko-sosyal yönü:I, Evlenme yaşları, evlenme mevsimleri, poligami, kan yakını evlilik nispeti ve ortalama soyluluk katsayısı, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2 (3-4), Özel sayı: 535 - 550 .
- Başaran, N. (1973^c) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmalar:IV. Diyarbakır'da kan yakını evlilikler, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2 (3-4), Özel sayı: 589 - 596.
- Başaran, N. (1983) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmalar: V, Türkiye'de akraba evlilikleri, *Anadolu Tıp Dergisi*, 5(1): 189-206.
- Başaran, N. (1984) *Tıbbi Genetik*, Anadolu Üniversitesi Esbav Yayınları, No: 2, s. 167, Eskişehir.
- Budak, T., Alp, M.N., Çelik, M.Y., Elbistan, M. (1985) Kan yakını evliliklerin Diyarbakır toplumundaki sıklığı ve bazı etkileri üzerine araştırmalar (1). *Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 12 (3-4): 149 - 160.
- Conray, G.C. (1997) *Reconstructing Human Origins: A Modern Synthesis*, W.W. Norton & Company Inc. New York.

- Düzcan, F., Sezgin, İ., Çolak, A., Çınar, Z., Perçin, F. (1995) Sivas popülasyonunda akraba evliliği sıklığı ve ilk evlenme yaşı ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiler, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 17 (3): 157 - 161.
- İlbars, Z. (1975) Aile-akrabalık ilişkileri ve değişmeler üzerine bir araştırma, *Antropoloji*, sayı 7: 201 - 206.
- Kalyoncu, C, Cenani, A., Vural, S. (1979) Dünya ve Türkiye'de akraba evlilikleri: XVII. Türk Pediatri Kongresi, Türk Çocuğunun Sağlık Sorunları, 283-287, 10-14 Haziran, İstanbul.
- Kalyoncu, C. (1980) Akraba evlilikleri ve doğuştan kusurlar, *Trakya Tıp Fakültesi Dergisi*, 2(2): 152-165.
- Sezgin, İ., Sezgin, A., Aksu, D. (1983) Kan akrabalığının sıklığı hakkında bir araştırma, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 5 (3 - 4): 37 - 42.
- Sümer, H., Koçoğlu, G., Polat, H.H., Koçoğlu, F. (1996) Sivas il merkezi ve köylerinde akraba evliliği sıklığı ve ana-çocuk sağlığına etkileri, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi dergisi*, 18 (4): 291 - 294.
- Şaylı, B.S. (1969) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmaları : 1, Kan yakını evlenmelerin çeşit ve sıklıklarına dair ilk bulgularımız, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, XXII (11) : 207 - 213.
- Şaylı, B.S., Arslanöz, A. (1983) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmalar: VI, Akraba evliliklerine ilişkin yeni bulgular, *Ankara Üniversitesi Ankara Tıp Mecmuası*, 36: (3), 313 - 328.
- Şaylı, B.S., Tüccar, E. (1985) Anadolu'nun genetik yapısı üzerine çalışmalar: IX, Eş akrabalığı bulunan ve bulunmayan evliliklerde fetal kayıplar, *Gata Bülteni*, 27 (4): 659 - 669.
- Tunçbilek, E. (1985) Türkiye'de akraba evlilikleri, *Katkı* 6 (2): 129 - 136.